

Sabetaycılar ne olduklarını bilmiyor!

Yahudi araştırmacı-yazar Rifat N. Bali:

Aksiyon Dergisi

Onların Sabetaycılık inancından uzaklaştıklarına inanıyorum. Bir Selaniklilik var belki, ama onda da seçkinci ve elitist bir yaklaşım var. 'Biz Selanikliyiz, biz daha Batılı, daha kozmopolitiz' gibi bir bakış açıları var. Bir insanın böyle düşünmesi yanlış. Bugün Sabetayistlerin bir kimlik problemi var bana göre. Ne olduklarını bilmiyorlar. Dinden uzaklaşmış bir kitle olarak görüyorum onları."

"Dönmeler, İslam ve milliyetçiliğin gözünde dayatmacı bir Batılı hayat tarzını temsil ediyor. Sağ-sol çatışmaları döneminde komünizmi ve Marksizmi de temsil ettiler bir yerde. Kozmopolitizmle ve Batıcılıkla özdeş hale geldiler ve Batının ahlak düşkünlüğüne ve onu muhafazakar bir hayat tarzının üstüne dikte etmeye taraf oldular. Problem bu"

Sabetaycılık konusu son dönemde daha bir fazla Türk medyasının gündemine girer oldu. Hemen hemen her gazetede konuyla ilgili bir haber ya da röportaj çıktı konuyla ilgili olarak. Bütün bu tartışmaları başlatan İlğaz Zorlu'nun "Evet Ben Selanikliyim: Türkiye Sabetaycılığı" isimli kitabı. Herkes bu konuyu bir yerinden tutup gündeme getirirken Türkiye'deki Yahudi cemaati ve yayın organları belki de haklı olarak bu süreçte sessizliği tercih etti.

Onlar her ne kadar bir parçası olarak değerlendirilse de Yahudi kamuoyu -ta başından beri onların Yahudiliklerini kabul etmiyor. İsrail ve Türkiye hahambaşlıkları başka ülke 'converzo'larına gösterdikleri anlayışa rağmen, Türkiye'li Dönmelere ya da Sabetaycılara oldukça soğuk bakıyor. Çünkü bu görüşe göre Sabetaycılar artık Müslümanlık dini içinde değerlendirilmesi gereken bir akım.

Türkiye ve dünya Yahudilerinin Sabetaycılara bakış açısı ile ilgili olarak Yahudi araştırmacı-yazar Rifat Bali ile bundan üç sene önce görüşmüştük. Kısmet bugüne imiş. Rifat Bali'nin bazı değerlendirmeleri genel Yahudi bakış açısını yansıtsa da oldukça önemli noktalara da temas ediyor. Bali, araştırmacı kişiliğiyle cemaatinin son dönemde yetiştirdiği en önemli fertlerden.

İletişim'den çıkan son kitabı kendi cemaatinin asırlık söylemleriyle hesaplaşması açısından da gerçekten önemli bir çalışmaydı. (**Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)** İletişim, İstanbul, 1999)

Bu röportaj son dönemde ilk kez bir Yahudi'nin Sabetaycılığı "dini ve teknik" anlamda tartışabilmesi ve soğukkanlı değerlendirmelerde bulunabilmesi açısından özel bir önem taşıyor.

* * *

Genel olarak Sabetaycılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sabetay Sevi bundan 300 yıl önce ortaya çıktı. Mesihliğini ilan etti. Sonra can korkusuyla Aziz Mehmed Efendi oldu. Devamı artık bilinen hikaye... Dönmeler, İslam ve milliyetçiliğin gözünde dayatmacı bir Batılı hayat tarzını temsil ediyor. Yetmişli yıllarda sağ-sol çatışmaları döneminde komünizmi ve Marksizmi de temsil ettiler. Bugün baktığımızda Ilgaz Zorlu dışında biri çıkıp da "ben Sabetayistim" demiyor ama dönmelerle ilgili olarak etrafta bir sürü söylenceler var.

Geçmişte Halil Bezmen ortaya çıkmıştı.

Ahmet Emin Yalman da Dönmeydi, Nazım Hikmet'i savunur yazılar yazdı diye eleştirildi. Bence bugün Dönmelik konusu Türkiye gündeminden düşmüştür. Çünkü Dönmeliği temsil eden, tartışmalı, ateşli polemik yapan insanlar kalmadı. Bir Yalman'ın eşdeğeri bugün yok. İslami basında Selanik kökenli olması nedeniyle Coşkun Kırca'nın Dönme olduğu iddia edilmektedir. Kırca'nın ateşli Atatürk milliyetçisi tavrından da yola çıkılarak Ahmet Emin Yalman dönemini andırır bir Sabetayist-İslam kutuplaşması ara sıra gündeme gelmektedir. Ama bu da bir yerde anlamsızdır, zira Coşkun Kırca hiçbir zaman kendisinin Sabetayist olduğunu deklare edip kendisine uygun görülen bu kimliği savunmadı ki. E, o zaman kiminle neyi tartışacaksınız? Bence Dönmeliğin artık önemi kalmamıştır.

Problem aslında başka. Sabetaycılar bir yerde Türk toplumunda taraf oldular. Neye taraf oldular; Batıya, Batılı yaşam tarzına taraf oldular ve bu yaşam tarzını Türk toplumuna getirmeye uğraştılar. Örneğin İpekçilerin ilk sinema salonlarını açmaları ve burada Batılı yaşam tarzını gösteren filmlerin gösterimi ve Yalman'ın ateşli ve saldırgan bir laik oluşu... Tüm bunlar Dönmeleri kozmopolitizmle, Batıyla özdeşleştirdi ve bir yerde İslami-geleneksel-muhafazakar değerlere bağlı olarak yaşamak isteyen toplumun çoğunluğuna bu yaşam tarzını dayatmakla suçlandılar. Çünkü akşamları foxtrota, çaylara, balolara gitmeyen, kısa etek giymeyen, başını açmayan, İslami değerlere bağlı muhafazakar kadınlar ve toplumun çoğunluğunu teşkil eden bu tarz aile ve toplum yapısı, dönemin basını ve kamuoyunun önde gelen ve bir çoğu Selanikli olan yazarları tarafından "yobaz ve gerici" olarak nitelendirildiler. Bütün mesele buradan ortaya çıkmaktadır ve bugün de Türk toplumunda yaşanan gerilim ve gerginlik aynı nedenlere dayanmaktadır. Neye taraf oldular, Batıya... İslami görüşe göre Batının ahlak düşkünlüğüne ve onu muhafazakar bir hayat tarzının üstüne dikte etmeye taraf oldular. Problem bu. Problem özünde dinsel değil ki. Problem gizli Yahudilik de değil bir yerde.

Dönmelerin çifte kimlikli oluşunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

İslami bakış açısı ile Dönmelere olumsuz bakılması İslami düşünce dünyasının iç kurgusu açısından gayet doğal ve anlaşılabilir bir tepki. Ben Müslüman olsam, ben milliyetçi-muhafazakar bir görüşe sahip olsam bu tepkiyi gayet normal bulurum. Bu benim şahsi görüşüm, herhangi bir kesime şirin görünmek için söylemiyorum. Düşünün ki adamlar "Elhamdülillah Müslümanım" diyorlar fakat değiller. E, tabii gerçek bir Müslüman, "Ha bak işte bunlar Yahudinin gizli ajanlarıymış" diyecek. Buna Ahmet Emin Yalman'ın 1950'li yıllarda Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu'cularla olan şiddetli polemikleri ve bir dönme olan Sabiha Sertel'in eşi Zekeriya Sertel ile birlikte milliyetçi ve Turancılarla olan polemiklerini de eklerseniz resim tamamlanıyor. Ortaya çıkan resimde İslam'ı içten yıkmaya çalışan ve

özellikle 1970'li yılların sağ-sol çatışma atmosferi içinde İslam'ın da içinde yer aldığı geniş sağ cepheyi çökertmeye çalışan "Yahudiliğin gizli ve aynı zamanda "kızıl ajanları" sembolü ön plana çıkmaktadır. Çok kötü bir efsane haline geldi bu konu. İşin asıl tartışılması gereken ilmi, dini ve mistik yanı tamamen bir kenara atıldı. Sadece siyasi ve popüler yanı ele alınıyor. Belki Ahmet Emin Yalman bu türden tartışmalara girmeseydi bu konu bu kadar dejenere olmayacaktı.

Böyle bir yapıyı önemsemiyorsunuz ama eleştiriyorsunuz.

İslami bakış açısıyla bir yerde mantıki bir tavır var aslında. Bugün Dönmelik var mı? İlğaz Zorlu o cemaatten olduğuna göre bir bildiği var ki 'var' diyor. Bana sorarsanız belki var, ancak artık Sabetayistler açısından da bir önemi olduğuna inanmıyorum. Çünkü onların Sabetaycılık inancından uzaklaştıklarına inanıyorum. Bir "Selaniklilik" var belki, ama onda da seçkinci ve elitist bir yaklaşım var. 'Biz Selanikliyiz, biz daha Batılı, daha kozmopolitiz' gibi bir bakış açıları var. Bir insanın böyle düşünmesi yanlış. Bugün Sabetayistlerin bir kimlik problemi var bana göre. Ne olduklarını bilmiyorlar. Dinden uzaklaşmış bir kitle olarak görüyorum onları. Bugün hala çifte kimliğini sürdüren kişiler varsa -ki İlğaz Zorlu var diyor-, onların da azınlıkta olduğuna inanıyorum.

Dünya ve Türkiye Yahudileri Sabetaycılığa nasıl bakıyor?

Dünya Yahudiliği Sabetaycılığa bir mezhep olarak, bir mistik yaklaşım olarak bakıyor. Sabetaycıların Yahudiolamamaları gibi bir meseleleri yok. Herkes Yahudi olabilir. Bir Hıristiyan da, Budist de Yahudi olabilir. Ancak bunun bir ritüeli vardır. İslam'da nasıl kelime-i şehadet getirip bir Hıristiyan Müslüman olabilirse, Yahudilikte de ona benzer bir ritüel vardır. Bir eğitimin sonucunda bir sınavdan geçersiniz, dinin icaplarını yaparsınız ve Yahudi olursunuz.

İlğaz Zorlu bunun bu kadar kolay olmadığını söylüyor.

Onun meselesi ayrı. O diyor ki, "Ben Yahudi kökenliyim. O zaman beni ayrı bir kategoriye koyacaksın. Yani ben bir Hıristiyan gibi, bir Budist gibi değilim. Onlar o süreçten geçsin, beni özel ayrıcalıklı bir odadan geçireceksin ve Yahudi kabul edeceksin" diyor. Bu mümkün değil. Yani ben çok dindar bir insan olduğumdan, dinin vecibelerini bildiğimden söylüyor değilim. Fakat bu Yahudi dininin mantığına aykırı bir şey. Siz kendiniz Yahudiliğin kabul etmediği bir Mesih'e inanmışsınız, başka bir yola sapmışsınız, bugün şimdi yeniden Yahudi olmak istiyorsunuz. Yahudilik dini ayrıcalıklı muamele kabul etmiyor. Diyor ki, 'Madem sen Yahudisin ve bu dinin icaplarını biliyorsun, demek ki bu yol senin için daha kısadır, yap o ritüelleri gel Yahudi ol'.

Diyelim ki, İsrail'de Türkiye'de var olduğu iddia edilen Sabetaycılar Yahudiliğe kabul eden bir karar çıksa zannediyor musunuz ki Türkiye'deki Sabetaycılar "Allah Allah" diyerek Yahudi olmak için İsrail'e koşacaklar? Hayır, İlğaz Zorlu'nun dışında gidecek bir kişi daha olacağını hiç sanmıyorum. İlğaz Zorlu geçmek isteyenlerin olacağını söylüyor. Türkiye'de Dönmelerin

ciddi dini temele dayanan cemaatsal bir yapısının bulunduğuna inanmıyorum. ıksınlar efendim o zaman ortaya.

Türkiye Yahudi cemaatinin Dönmelere bakışı nasıl?

1950'li yıllardan günümüze dek gelen Dönme-İslam çatışmasının sonucu olarak "gizli Yahudi ajanı" olarak görölmelerinden dolayı Türkiye Yahudileri Sabetaycılara fevkalade soğuk ve uzak dururlar. Bu dediğim imajdandolayı hiçbir platformda beraber olma ihtimalleri yoktur. Sabetaycılar Yahudileri sevmez, Yahudilerin de Sabetaycılara çok fazla sempatiyle baktıklarını söyleyemem. O açıdan İslami düşünce dünyasının "Yahudiler, Dönmeler ve Farmasonlar" üçlü sacayağı düşüncesinin doğru olduğuna inanmıyorum.

Dönmelerin bugünkü dini durumu nedir sizce?

Yahudilik açısından kabul edilecek bir yönü yok. Müslümanlar içinde konforlu bir konumda olacaksın ve Yahudilik iddiasında bulunacaksın. Bunun pek de etik bir davranış olduğuna inanmıyorum. Yahudiliğe dönmek istiyorsanız, bunun ritüelleri var. Kimse size mani değil, olmaz.

Etkin masonlar hep bu gruplar arasından çıkıyor.

Yahudiler ve Sabetayistler arasından çok mason çıktığı doğrudur. Ama bu durumun da kendi kurgusu içinde birtakım anlaşılabilir mantiki nedenleri vardır. Masonluk bir yerde evrensel bir felsefeyi, eşitliği, kardeşliği savunuyor ve yaymaya çalışıyor ama dini arka plana atıyor. O zaman zaten dinden uzaklaşmış olan Sabetaycılara masonluk çekici gelmektedir. Tarih boyunca ayrımcılığa uğramış bulunan Yahudiler de kardeşlik, eşitlik ilkeleri çerçevesinden dolayı masonluğa sempati ile yaklaşmaktadırlar. Ancak bir gerçek var; tüm dernekler gibi masonluk da bana göre bir lobi ve toplumda ağırlığı olan bir sivil toplum kuruluşu ve her sivil toplum kuruluşu gibi bir baskı grubudur. Ancak kardeşlik ve eşitliği ilke diye benimsemiş bulunan bu baskı grubu siyasete alet ve taraf olmamalıdır.

Kanal-7'deki gizli mason ayiniyle ilgili yayınlar üzerine masonların kendi aralarındaki yazışmaları gazetelerde yayımlandı. Son derece talihsiz mektuplar onlar. Yani bir kere o mektupları her kim bulmuşsa ve şayet doğruysa büyük bir gazetecilik olayı yapmış.

Fevkalade talihsiz olan hadise, raporun Fransız Büyük Locasına İsrail Büyük Locasından gelmesi ve orada "işte şunları yapın" diye emirler verilmesi. Çok yanlış şeyler yani. Komplocu görüşü dile getirenler de zannediyorum bu noktalardan hareket ediyor. Ancak tekrar ediyorum; bu sözlerim belgelerin özgün olmaları kaydıyla geçerlidir. Aksi halde bu kez bunu yayınlayan gazeteler hatalı davranmış olacaklardır.

